

n, als hand-
perking tot
keren zin

maar ook van de nitingen, zelfs van die, welke in
het publiek geschieden.

dat de hand-
volien om-
kan zijn. Di-
kan ze nog
te een einde
veel te hoog-
men, niet op-
ke. Maar kort-
ed en tot den
overheid niet
de indruischi

art. 36, kent
eld een veel
„de ongeho-
worde en het
de menschen

s uiteenzettin-
heid bij tus-
ke regeering”.
te tot te god-
onderwezen”.
in eerlijke en
menschen te be-
rder heet het-
plaats in het
e geeft alleen
aar fatsoen op
de „burgerlijke
derwijzing van
iardigheid der
derscheid tus-
lijke gerechtig-
gt, terwijl het
en zich recht
w. in de eerste
g. woord, enz.
allereerst maar
rt. De eerste
nensch „onder
wijze aanlegt,
te verkeer

st recht en de
straffen oter-

ik geen enkele
endbare hand-
cht over ieder

et meer doen
ondenheid der
teugel aan de
ad worde ge-
te samenleving

aven van een
igheid, die bij
gerechtigheid,
ideaal komt

wet onttrekt
it geldt reeds
tafel” der wet;
ij het tiende
heid des hard-
dwang worden

bij de geboden
betreffen de
hiervan valt
de buiten de
zelfs zien, dat
id des harten,

overzichten of
bepaald geval
een systeem-

dat de vraag
in stof al dan
edde, eerst na
maken.

critiek kan dit
al slechts door
een weten-
nisch, of lang-
ik een tegen-
he zijn jaren

at der Re-
geschied, maar
us en denken

het rijp was

we ons dan
t geschild is,
en zou terug-
ingen aanmer-
over het werk
stverwantschap
keerdheid van

this enerzijds,
anderzijds, is
even, dien de

ch een kleine
e voelde prik-
of.

Dr Bavink
het leidend

Die beperking van de strafmacht der overheid wordt door onderscheidene factoren beheerscht. Deze factoren zijn eerst van practischen aard. De overheid moet namelijk ernstig rekening houden met de uitvoerbaarheid en het practisch nut van de maatregelen, die ze zou willen nemen. Een poging om door overheidswetten al het publieke kwaad te beteugelen zou afstuiten op het feit, dat deze wetten toch onuitvoerbaar zouden blijken. Belangrijker zijn echter de beperkingen van meer principiëlen aard. De overheid heeft immers de vrijheid der conscientie te eerbiedigen, en ook alles te vermijden wat de publieke uiting van iemands overtuiging in den weg zou staan. De opvatting onzer vaders in dezen, die neergelegd was in het oude art. 36 der Nederl. Geloofsbelijdenis, moet dan ook worden prijsgegeven, en op het terrein der geestelijke dingen mag met het zwaard niet worden opgetreden. Hieruit vloeit niet voort, dat daarom alle godslastering moet worden toegestaan. Al zou iemand meenen in zijn conscientie-vrijheid te worden aangerand, zoo hem verboden werd in dien vorm zijn haat tegen God te moeten lichten, mag de overheid voor zulk een geheel averechtsche werking van het geweten, die eigenlijk den naam van gewetenszaak niet waardig is, niet op zij gaan. Om al deze redenen is er behoefte aan positieve omschrijving van de taak der overheid, die tot dusverre vrijwel ontbreekt. Wel zijn er enkele formules, maar die zijn onvoldoende. Zoo kan allermint worden volstaan met de onderscheiding tusschen de gezindheid des harten en de openbaring daarvan in woord en daad. Evenmin is men klaar te zeggen, dat de overheid alleen een roeping heeft op het publieke terrein. Ook is de overheidstaak niet te beperken tot de tweede tafel der wet, terwijl zelfs de onderscheiding, die Dr Kuyper eens gaf tusschen de algemeene en de bijzondere, of de natuurlijke en de geopenbaarde zedewet, hoe schoon deze distinctie ook is, geen belijde afbakening is van het terrein der overheidsbeoefening.

Een enkelvoudige formule is dus moeilijk. Toch kan wel een positieve formule gegeven worden.

De overheid heeft n.l. ook een roeping tot handhaving der goede zeden. Maar wat is hieronder te verstaan? In het algemeen zijn zeden die gewoonten, gebruiken en gedragingen, die in een bepaald kring als gezaghebbend worden erkend. Op religieus moereel terrein zijn goede zeden die gedragingen, die in onze christelijke wereld burgerrecht hebben verkregen, en waarvoor de overheid dus ook heeft te waken.

Echter hiermede is nu niet gezegd, dat de zede even ver gaat als de Goddelijke wet. Gelijk bekend is, pleegt men het terrein van het eerste deel der wet dat der „religie” te noemen, en het terrein van het tweede deel dat der „zedelijkheid”; een woord, dat van „zede” is afgeleid, maar toch niet hetzelfde beteekent. En nu wordt zoowel van het terrein der religie als van dat der zedelijkheid slechts een gedeelte door de zede bestreken. Hoofzaak is hier, dat de zede niet het innerlijke raakt, maar tot de uiterlijke gedragingen beperkt is. Overigens is de omvang van het door de zede bestreken terrein

De irenischen moeten nog aan het woord komen. Blijkbaar zit deze studie hun wel wat in den weg. Ze dienen toch of een andere leer omtrent de kerk van Christus op te stellen, of wel toe te geven dat hun eigen standpunt faalt.

De Kerkelijke Courant plaatste zich vierkant tegenover ons, maar onthield zich van principieel verweer.

Het zonderlingst van alles was de raad van zeker iemand in de Bazuin om het werk noch te koopen noch te lezen. Een soort van Index dus! Tot tijd en wijle we een herziene uitgave zagen verschijnen.

Su die daarop wacht, heeft, gelijk men uit deze toelichting zien kan, dan nog tijd van bedenken.

Dit zal elk man van helderen zin toch inzien, dat het de aandacht slechts van de hoofdzak zou afleiden, bijaldien we ons in anticritiek op enkele detail-opmerkingen verdiepen.

Dit mag niet om des beginsels wille.

Eerst dient in den kring van wie medeleven en meespreken uitgemaakt, of de hoofdlijnen in dit werk zuiver loopen.

Dat kan eerst blijken, als de legitimisten enerzijds en de irenischen anderzijds hun tegendeelbeelden zelven geformuleerd hebben, niet in los opstel, maar in systematisch betoog.

En zoolang dit toeft, dient het geschrift zelf zijn ongestoorde werking te doen.

Niet enkel, dat geve de Heere, om veler kerkrechtelijke denkbeelden te zuiveren, maar ook, zoo Hij het gehengen wil, om de kerkrechtelijke toestanden te helpen verbeteren.

Ten antwoord op een brief van docent D. K. Wielenga zette Dr Kuyper in De Heraut, nr 361, nog nader uiteen, dat de kerkelijke strijd tegen het stelsel van kerkregering moest gaan.

Maar zoo gevoelt men ook, waarom wij niets verwachten van persoonlijke conflicten, die bij het heerschend laissez-faire haast niet kunnen

natuurlijk niet bij alle volken en in alle tijden even groot, en varieert hij voorts bij de verschillende onderdeelen der Goddelijke wet. In onze moderne samenleving heeft de zede veel van haar kracht en omvang ingeboet; en laat ze zich sterker gelden op het gebied der zedelijkheid dan op dat der religie, waar haar kracht alleen nog tot de veroordeeling van de meest grove vormen der zonde toereikend is. Stelt men de wet Gods voor als een cirkel, waarvan de eene helft de plichten jegens God, en de andere die jegens den naaste voorstelt, dan wordt het terrein der zede dus gevormd door een strook, loopend langs heel den rand van den cirkel en van zeer ongelijke breedte, zoodat ze nu eens dichter tot het middelpunt nadert, dan weer zich aan den uitersten zoom blijft bewegen.

Die zede is voor het volksleven van de grootste beteekenis.

Zij moet daarom gehandhaafd, mits zij natuurlijk onderworpen is aan de zedewet. Dan is ze een zwakke aldruk van de goddelijke wet. Dan is ze een onbeschreven wet aangaande datgene, wat mag of niet mag. Zelfs wordt haar beteekenis voor het volksleven niet opgeheven, wanneer in dat volk de kennis is der bijzondere openbaring.

Hebben nu overheid en zede punten van aanraking?

Ja, en die punten zijn vele.

Eenerzijds wordt het overheidsgezag door al der zede gesteund en gedragen: waar de kracht der goede zede niet meer wordt gevoeld, kan tenslotte geen overheidswet baten.

Omgekeerd heeft de overheid de taak, de goede zede te steunen, te beschermen en mede te handhaven.

Dit volgt rechtstreeks uit het doel van het overheidsgezag: het mogelijk maken van een behoorlijke menscheijke samenleving. Het is toch duidelijk, dat deze zonder goede zeden niet bestaanbaar is. Verwildering der zeden op sexueel gebied bedreigt het menscheijk leven met verderfelijkheid; en wordt in de gedragingen tegenover God geen enkele band van goede zeden meer erkend, zoodat men b.v. voor de schrikkelijste godslasteringen niet terugdeinst, dan maakt het menscheijk leven een begin met het neerdalen tot de diepte van het helleleven. Eene uitspraak als „God is het kwaad” is helletaal.

Tegen verwildering der zeden heeft de overheid daarom met ernst te waken. Natuurlijk doet ze dit ook door de handhaving der menscheijke rechtsverhoudingen; maar ze heeft geen geldige reden, om zich hier toe te beperken. We zeggen hiermede niet, dat alle s, wat tot het terrein der zeden behoort, onder hare bemoeijng valt. Veelmeer heeft ze hier met wijsheid eene keuze te doen; we hebben hierover later, ten opzichte van de ontheiliging van Gods Naam, nog nader te spreken.

Men kan dus zeggen, dat niet enkel de menscheijke rechtsverhoudingen, maar ook meer in het algemeen het gebied der goede zeden een terrein is, waarop de overheid voor haar deel kan optreden als handhaafster van Gods wet. Want — zij blijve niet onduidelijk — die zede, die de overheid handhaaft, is geen zelfstandige, door menschen vastgestelde wet, die eigen gezag kan doen gelden, en voor Gods wet in de plaats zou kunnen treden. In den grond heeft ze geen ander gezag, dan dat ze aan de wet Gods ontleent. Natuurlijk is het wel mogelijk, dat iemand zich aan de zede onderwerpt en dat ook een overheid de zede handhaaft, zonder haar dieperen grondslag in de wet Gods te willen of te kunnen zien. Maar op Christelijk, Anti-revolutionair standpunt is het toch zoo, dat handhaving der zede wil zeggen: handhaving van Gods wet, zoodat en voorzover die in de goede zede tot openbaring komt.

voorkomen; noch ook van een stelselloos rukken aan de keten, wat nood anders dan een bloeiende striem aan de pols achterliet en meer smaad zelfs dan eere over sHeeren naam bracht; en daarom bijna nitsluitend onze hope vestigen op een afschudden door de kerk als zoodanig van het valscheijk weer opgelegde juk.

Dit neemt natuurlijk niet weg, dat er zich incidenten kunnen voordoen, waarop niemand rekent. sHeeren wegen zijn soms zoo heel anders dan onze wegen. Er is een Syriër die den hoog spant in zijn eenvoudigheid en Achab valt doodelijk gewond neer.

Maar een incident sluit juist als incident in, dat het niet uw gedragstijp bepaalt.

En daarom blijven we, voor wat onze gedragslijn aangaat, de meening toegedaan, dat te de toestand bijna overal zoo is, dat een gereformeerde thans in de oude kerken dezer landen buiten persoonlijk conscientieconflict blijft; Zo, dat de conflicten, waarin het kwaad schuilt, in formele, collectieve, meest onbewuste daden van den kerkeraad liggen; Zo, dat er overtuiging noodig is, om als kerkeraad in zulk een conflict te kunnen en te mogen doortasten, zal niet fanatisme, maar vreeze Gods ons ten rechtsnoer zijn; en 4o, dat zulk een conflict niet maar partij kan doorgestreden, maar door moet snijden tot op de samenvoeging van kerk en stelsel van kerkregering.

Omtrent het verkeerde van de organisatie moest echter eerst overtuiging worden gewekt:

Onze organisatie is fataal, is vernederend, moet weg. Maar onder die organisatie, onder dat net zitten onze kerken, en die kerken voor zoover ze nog belijden en dus nog kerken zijn, moeten niet onder het puin van die instortende organisatie begraven worden.

We zijn broeders onderling, we belijden leden van het éene lichaam van Christus te zijn, en

Hieruit volgt, dat de overheid heeft vast te stellen, wat als goede zede kan aanvaard. Ze moet zich daarbij laten leiden door het licht der algemeene zedewet, maar als christelijke overheid heeft zij ook te rekenen met de bijzondere zedewet geopenbaard in de Heilige Schrift.

Al kan ze geen van beide, allermint de laatste, volledig handhaven, ze mag en moet ze toch gebruiken als maatstaf om te beslissen, wat in het uiterlijke als goede zede zal gelden; waarbij ze ook ter dege rekening heeft te houden met het feit, dat we nog in een zekeren zin eene Christennatie vormen, en dus speciaal moet vragen, wat in zulk eene natie als goede zede mag worden erkend; bij onderwerpen als Zondagsrust en lijverbranding springt het belang hiervan in het oog.

Opkomend voor wat ze aldus als goede zede heeft leeren kennen, heeft de overheid niet slechts verwildering der zeden tegen te gaan, maar kan ze ook geroepen zijn, slechte zeden te bestrijden en tot hervorming der zeden mede te werken, zoodat dan ook b.v. op het gebied van drankmisbruik, bokkensnijden, duelleeren, enz., wel algemeen erkend wordt.

Op dit uitvoerige hoofdstuk volgt de roeping van de overheid inzake de ontheiliging van Gods naam, doch daarover een volgende week.

K. D.

LITERATUUR EN KUNST.

Twee boeken over Letterkunde

Terwijl we in deze rubriek gewoonlijk handelen over boeken, die zelf in meerdere of mindere mate deel uitmaken van de letterkunde, moeten we in dit artikel onze aandacht geven aan twee boeken over de letterkunde, n.l. D. Wouters, „Neerlandia” (uitg. Noordhoff, Groningen) en A. Gratama „Onze Letterkunde” (uitg. Wolters, Groningen).

De lezer begrijpt, dat beide boeken in de eerste plaats bestemd zijn voor onderwijs-gebruik. Maar de auteurs hebben bij hun arbeid toch niet uitsluitend aan de behoeften van het onderwijs gedacht, doch — mej. Gratama zegt het in haar inleiding er bij — getracht hun stof zoo te kiezen en toe te lichten, dat ze de persoonlijke belangstelling van hun lezers zouden verwerven, die het boek maken zou tot een bezit, meer dan tot een leerboek. Een zoodanige opzet maakt de boeken van meer algemeen belang, van beteekenis ook voor hen, die niet in verband met een of ander examen de letterkunde bestudeeren, maar, ruimer en beter, haar willen zien als spiegel van menscheijk denken en kunnen, als weergave ook van wat er leefde en gebeurde in de verschillende perioden van ons volksbestaan, als reflex van geestelijke stroomingen en invloeden.

En als zoodanig verdienen ze ook onze aandacht. Nu spreekt het wel vanzelf, dat onze bedoeling niet kan zijn een critische behandeling van deze uitgaven te geven. Zulks hoort thuis in een blad van ander bestek dan het onze. We willen alleen maar onze lezers, die in literatuur belang stellen, op het bestaan van deze boeken attent maken en hen eenigszins inlichten omtrent hun aard.

Te voren zij met waardeering de bijzonder goede wijze van uitgeven vermeld. Technisch en typografisch zijn beide boeken uitstekend. Met name de band van Wouters' „Neerlandia”, ontworpen door

voelen deswege betrekking op elkander, en mogen het daarom niet toelaten, dat we noodeloos van elkaar zouden raken.

De Synodale organisatie is een monsterlijk gedrocht, dat een ons dierbaar kind gegrepen heeft en omklemd houdt, en nu willen we dat Synodale gedrocht kopje-onder houden en verdrinken, maar eer we dit kunnen en mogen moet ons kind uit zijn klauwen losgerakt.

Ons kind mag niet mee verdrinken.

Noodig, dringend noodig is het dus, dat Gods volk in deze landen tot het inzicht worde geleid, dat onze kerk en die synodale organisatie niet één, maar twee zijn. Dat onze kerk en die organisatie niets met elkander gemeen hebben. Dat die organisatie een woekerplant is, die onze kerk op den stam kroop. En dat al lijkt dat gedrocht en mijn kind op zekeren afstand één massa te zijn, ik, als vader, toch wel terdege tuschen dat monster en en mijn kind moet en zal onderscheiden.

En wat nu verder de gescheiden Kerken betrof, schreef Dr Kuyper in De Heraut, nr 364:

Met allen die in of buiten de gescheiden kerken de zuivere waarheid naar het Woord Gods belijden, voelen we ons organisch in het Lichaam van Christus één. In het gemeen genomen begroeten we hun kerken als een deel van het volk, waartoe we het ons zelve een vreugd en een eere rekenen, te behooren. We voelen ons met de echte belijders en belijderessen in beide kerken zielsinnig één en nauw in Christus verbonden. En het blijft onze hope voor kerk en volk en vaderland dat, eer dit geslacht wegsterft, de eenheid van alle deze echte belijders in deze landen ook kerkelijk moge hersteld worden.

Deze hoop is, zoo men weet, zelfs boven verwachting, vervuld. Geen tien jaar zouden er meer verlopen, of de vereeniging van beide kerkengroepen was reeds een feit geworden.